

МІТОЛЬОГІЯ ОЛЬШАНЬСКА*

Не перешол ішчы рік од напечатаня мойой книжки *Działalność polityczna Łemków na Łemkowszczyźnie 1918-21*, а уж написано пару ей рецензий. З того місяця хочу подякувати рецензентам за труд вложений в перестудиюваня праці і поділіня ся своима спостережынями. Працю рецензували: Петро Трохановскій, *Бесіда*, IX, 5 (1997): 14-15; Susyn Yvonne Michalasky, *Nationalities Papers*, XXVI, 2 (1998): 360-361; Helena Duć-Fajfer, *Slavia Orientalis*, XLVII, 3 (1998): 527-530; Tadeusz Olszański, *Magury* 98 (1998): 25-36; M.T., *Slovensky prehľad*, no.1 (1998): 101-102. Paul Best (*Polish Review*) і Luca Calvi (*Ricerche Slavistiche*) зложыли свої рецензии в редакциях, але не были они ішчы напечатаны.

Праця, на жаль, не є вільна од блудів. Не спосіб вытлумачыти чом є в ній так дуже перекрученых слів і інчых языковых блудів. Автор, разом з выдавцьом і неоціненым Мирославом Воргачом вложили барз дуже праці в языкове оформліня тексту - але видно же треба было вложыти веце.

Книжка розповідат лем про події котры мали місце на Лемковині, пишаючы лемківску політычну і війскову діяльніст поза границями рідной землі як тему наступной праці автора. Ниякій рецензент не нашол в праці великих блудів, спостерігаючы дрібны недотягніня, але тіж пікрісляючы першорядне значыня праці для познана лемківской історії. Єден лем Тадеуш Ольшанскій выкорыстал працю до створіня свойой інтерпретації здарінь на Лемковині в 1918-21 роках, а робячы тото позволил собі на деякі маніпуляції. В звязку з тым його рецензии хочу присвятити ту веце місяця.

Уж на самым початку допису Ольшанскій пише: *„Nie bez wpływu na szczupłość miejsca, poświęconego tej ostatniej* (Команчанскій Республіці) *pozostało zapewne to,*

że autor jest zwolennikiem łemkowskiego ruchu narodowego.” Чудує мене што Ольшанскій не видит правдивой причины того, чом Команчанскій Республіці посвятил єм лем єден розділ. Чудує мене тото, бо прецін сам Ольшанскій досліджувал історію той республіки і добрі знає, што дост гарді ся уж писало про тоту коротку подію і не барз дуже мож додати. В місце фантазюваня чом зробил єм тото, а не тамто - ліпше докладні перечытати вступ до праці. Там написано є чом тото, а не тамто.

В місце фантазюваня чом тото, а не тамто - ліпше бы тіж было дакус глубше войти в лемківску історію і хоцькы спрйбувати зрозуміти деякі річы. Прикладово тото чом Русска Народна Республіка Лемків повинна быти звана по польскы *Ruska Narodowa Republika Łemków* Лемкы од віків звали себе і были званы через інчых Русинами, Руснаками - рускыма людми. Тоты вшыткы званя сут дуже старшы од девятнадцатовічного русофілізму, котрого прихильники зачали додавати друге „о” до свойого званя для підкрісліня своей гвердой рускости. Отже Лемкы мали свое званя на долго перед тм, коли до нього додано малий элемент для підкрісліня культурово-політычной оріентації. То не група Росиян переселила ся в Карпаты, ані не безіменна група зачала звати себе рускыма - лем група Руснаків мешкаючых в Карпатах зачала звати себе дакус інакше. В тым самым часі тота група Руснаків зберігала свою льокальну культуру (не російску), хоць з захопліньом смотріла ся на великоруску культуру. В тым самым часі тота група Руснаків чула ся найближше звязана з вшыткыма Русинами мешкаючыма в Карпатах, з нима утримувала звязок, в русинських селах по полудньовій страні Карпат мала родинны повязаня (не мала іх в Росії). Далій, захоплючы ся

могучом Росийом, Лемкы зачали печатати газету *Лемко*, писану не по російскы але на язичі *наближенном до лемковского говора*. В тридцетых роках, далій будучы під впливом російского етосу, Димитрій Вислоцкій писал же добрі бы было штобы Лемкы знали російску мову, але най не сьміют забыти свою рідну, лемківску бесіду. Не є так тяжко найти дуже таких прикладів, з котрых видно што Лемкы од должшого часу глядали зовнішнього (культурового, політычного, ци іншого) вспертя, але не барз при тым были охочы зашмарити тото СВОЄ ЛЕМКІВСКЄ. Тото - одбігаючы дакус на бік - мало місце, і далій має місце і меже тьма Лемками котры приняли українску ідеологію. Жебы зрозуміти на кілко русофілскій рух был серед Лемків правдиві русофілскым, а на кілко был він вымішаний з русинофілскыма тенденциями - треба бы осібної праці.

Правдом є што історик не ма піддавати яс эмоциям і має холодным оком писати про давнійшы часы. Та річ є тым, што не пише ся гев про - як было то уж колиси повіджене - *spoistość beztopu*. Не розходит ся гев о эмоції, лем о зрозумліня, або бодай пробу зрозумліня. Ольшанскій такой пробы не піднял. Він взрл званя Русска і одраз пише што по польскы має тото быти переведене на *Rosyjska*. Мож бы повісти - холодна, вчена, згідна з правилами перекладаня текстів льофіка. Та вшытко єдно, сам Ольшанскій в наголовку свойого допису называт республіку „*Ruska*”. Чом так, Тадеушу? Не пасує звати ей російском? Ано, не пасує! Мі Ольшанскій зашмарят, што Західньо-Українску Народну Республіку зву по польскы „*Zachodnio-Ukraińska Ludowa Republika*”. Так ей зву, бо так ей прийняли звати в польскій історийографії. Я не писал єм праці про тоту республіку - то і не піднімам ся выступляти в справі

МІТОЛЬОГІЯ...

(помылковой) термінольогії. Забрал ем голос в справі тлумачыня звання лемківской республіцы, підписуючы ся під тлумачыньом Квілецкаго і Маґочія - Ольшаньскій лишат ся сам зо своей інтерпретаціям.

На жаль того роду інтерпретаціям мае в дописі Ольшаньского веце. На його думку не могло быти на Словакіі трьох тысячы лемківскых втікачів перед побором до польской арміі. Тото стверджыня вшмарил Ольшаньскій в текст котрый є - як більшіст його допису - скорочыньом мойой праці. Чом не могло так быти - не тлумачыт автор. Певно нашол якасе історичне джерело, котре достарчыло докладных статистычных інформаций.

Правду повідаючы, не нашол він ниякого джерела, а в місце того маніпулює такстом мойой праці в цілым своїм дописі. Коли пише о тым як польскы воякы затримали в Горлицях трьох Лемків і зашмарили ім тото, што не носят на шапках польскых орелків - то одраз зна, же тоты Лемкы мусіли быти озброены членами лемківской міліціі, бо прецін інакше бы іх військо не затримало. Війско затримувало без причыны, або лем зато же были то Лемкы, бо на Лемковині діяли яс річы котры ся Полякам не подабали. Я тото знам з джерел - Ольшаньскій фантазіює. Своею дорогою чого бы глядали озброены члены лемківской міліціі в Горлицях? Лемкы ани не зараховували Горлиц до своей території, ани не были дурны жебы посылати озброеных членів своей міліціі до польского міста.

„Ostatni opis czyta się dziś jak bajkę. Taki proces - i tylko jeden dzień.” Може ся і чытат тото гнеска як байку, як оповіданя з добрым закінчыньом. Згідні з льогіком Ольшаньского, такой процес мал бы тырвати должше, бо прецін розходило ся о поважну справу. Справа была поважна, але не в тот спосіб як смотрит на ню

Ольшаньскій і можут ся смотрити інчы люде з перспектывы днешнього дня. В 1918 році Лемкы выступили в обороні своїх власных інтересів і здецидувані протиставили ся интересам одроджуючой ся Польщы - так, одроджуючой ся по 123 роках неіснуваня. І хоц тота Польща виділа Лемковину во своїх границях - то прецін згідні з обіцянями президента Вудрув Вільсона і згідні з впроваджаным новым порядком в Европі - *Нихто не мал быти змушаний до зверхництва під котрым не хоче жыти*. Та для Ольшаньского ціла лемківска діяльність была *od początku nielegalną*. Треба щыро повісти, што выята Лемковины з території од віків контролюваной через Поляків мусіло бы взяти дуже веце праці і хыбаль мілітарной акціі. З другой страны само зміряна до того, підняте цілковито не пацифістычні, не лем без мілітарных акціі, але і з повідомлїньом Поляків о таким діяню - не мусіло быти спостерігане через вшыткых Поляків як велике переступство. Знаме што декотры Полякы аж і симпатизували з Лемками, хоц прецін знали што евентуальне поводжыня лемківской політыкы лишат Лемковину поза границями іх краю.

Смотрячы ся холодным оком (і чывидні теоретычні) на тамты події, мож повісти што мешкаючы компактном масом Лемкы мали таке саме право до децидуваня про свою долю, як мали Полякы і інчы люде. Здає ся, што розуміл тото судія в часі процесу лемківскых діячи, котрый высварил прокуратора за незнаня льокальных национальных одношынь. Здає ся, што розуміла тото лава присяжных, котра не потрібувала дуже часу на закінчыня справы Лемків, котры *chcieli tego, co Polacy już mają*. Прощу посмотреть як інакше закінчыла ся діяльність на східній Лемковині, де не лем люде згынули в часі борбы, але тіж доконано пацифікаціі і арештувань. Там дішло до війны (на малу скалю) - Поля-

кы ей выгнали і розправили ся з тьма, котрых побідили. На західній Лемковині тіж выгнали Полякы, але здає ся што хоц декотры з них розуміли, же моральні не мают нияких підстав до сурового розправлїня ся з побідженыма Лемками. Так бо-дай хоче ся думати і такы внескы мож вытягнути з перебігу процесу. Славити лем треба Бога, што Ольшаньскому не пришло жыти в тамтых часах, бо з його підходу до справы видно, што за його приводом лемківскых діячи судило бы ся певно пару місяци.

В остатнім акапіті Ольшаньскій перескочыл самого себе. Такого - прощу выбачыти - дурнуватого внеску не вытягнул бы першоклясник. По повторіню за мном інформаций о лемківскых політычных стрічах, зорганізуваню адміністраціі, поліціі, судів, одобраню присягы на вірність лемківскым властям і передовшыткым по специфічным окресліню політычных жадань взглядом долі Лемковины - Ольшаньскій пише што не было ниякой лемківской Республікы. Для нього не важны сут вшыткы державотворчы діяня описаны в праці (а было іх більше, лем же поза Лемковином і зато в книжці ся о них не пише). Важне є для Ольшаньского лем тото, коли, як часто і хто называл тот політычний твір Республіком. Вшытко тото, што Лемкы зробили в роках 1918-1921 называт Ольшаньскій мітом. Едно мож лем ту повісти - коли Ольшаньского так барз интересуют міты, то чом іх не поглядат деінде, прикладово в польскій історії.

Мі не остає ся нич інчого як лем одставити на бік „Tadeusza Olszańskiego i jego (?) sprawy”.

Богдан Горбаль

* - Богдан Горбаль надіслал нам свою одповід Т А Ольшаньскому не осматрюючы ей наголовком Нагоповок надано одредакцііні (пт)